

Chrzęstek, Anna

Godność, wartość i obrona życia ludzkiego w nauczaniu i posłudze pasterskiej Jana Pawła II

Studia Teologiczne 26, 543-548

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ANNA CHRZĘSTEK¹

GODNOŚĆ, WARTOŚĆ I OBRONA ŻYCIA LUDZKIEGO W NAUCZANIU I POSŁUDZE PASTERSKIEJ JANA PAWŁA II

II Sobór Watykański w „Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym” podejmuje temat antropologii ze szczególnym ukierunkowaniem na personalizm chrześcijański². Zatem myśl ojców soborowych koncentruje się na tematyce niezwykle ważnej i ze wszech miar aktualnej w każdym czasie. Człowiek staje się nie tylko drogą, która winna być niezwykle cenna w oczach współczesnego świata. Osoba ludzka z racji swojego najgłębszego powołania posiada niezbywalną godność, która przekłada się na obronę ludzkiego, to znaczy świętego życia.

Decyzje, wybory i podejmowane działania stawiają każdego w świetle konfrontacji pomiędzy światem «cywilizacji śmierci» a nauką Kościoła³. W tę trudną chwilę dziejów życia każdego człowieka dobrej woli wkracza Apostoł życia, Sługa Boży Jan Paweł II. Przełom kolejnych tysiącleci darował nam jednego z największych obrońców godności osoby ludzkiej.

Świat z coraz większą świadomością przypatruje się deptaniu fundamentalnych praw osoby ludzkiej. Obok dawnych niesprawiedliwości urastają do gigantycznych rozmiarów nowe uciski i próby zamachu na godność i wartość ludzkiego życia. Zatem w imieniu Kościoła, który nie może milczeć, zabiera głos następcą Świętego Piotra. Kluczowym dokumentem odnoszącym się do podejmowanej problematyki jest owoc współpracy Episkopatów wszystkich krajów świata, który głosi Ewangelię życia wobec biskupów, kapłanów i diakonów, zakonników i zakonnice, katolików świeckich oraz wobec wszystkich ludzi dobrej woli o wartości i nienaruszalności życia ludzkiego⁴.

¹ Anna Chrzęstek – mgr teologii, katecheta i nauczyciel j. niemieckiego w gimnazjum diecezji opolskiej. Kontynuuje teologiczne studia specjalistyczne w Sekcji Teologii Pastoralnej UKSW w Warszawie na III roku studiów doktoranckich.

² Por. W. GRANAT, *Personalizm chrześcijański. Teologia osoby ludzkiej*, Poznań 1985, s. 60.

³ Por. V. MESSORI, *Raport o stanie wiary*, Kraków-Warszawa-Struga 1986, s. 74-75.

⁴ Por. *Evangelium vitae*, nr 5.

Kuszenie, które swoje apogeum osiągnęło w śmiałości wobec Jezusa Chrystusa poszczącego na pustyni (por. Mt 4, 1 – 11), dotyka nieustannie ludzkich, poranionych serc. Dlatego z upływem czasu dokonuje się tajemnicza eskalacja zła, która przybiera coraz bardziej perwersyjne oblicza. Świat zaczyna z wielką „nadzieją” akceptować i pochwalać to wszystko, co godzi w samo życie, a więc: wszelkiego rodzaju zabójstwa, ludobójstwa, spędzanie płodu, eutanazja, samobójstwo, okaleczenia, tortury zadawane ciału i duszy, próby wywierania przymusu psychicznego. Współczesne zło ubliża godności ludzkiej również przez: nieludzkie warunki życia, arbitralne aresztowania, deportacje, niewolnictwo, prostytutkę, handel kobietami i młodzieżą, oraz nieludzkie warunki pracy⁵. Lista antywartości i antyludzkich zachowań jest w gruncie rzeczy nieskończona. Dlatego też «misterium iniquitatis» z dużą sprawnością zbiera obfite żniwo na wszystkich płaszczyznach ludzkiej myśli, działalności i planowania.

W obliczu tej trudnej do przyjęcia rzeczywistości, pojawia się osoba następcy Świętego Piotra. Ojciec Święty Jan Paweł II od samego początku swojej posługi kapłańskiej stał się orędownikiem wartości i godności ludzkiego życia. Nie tylko w słowach swego nauczania, ale i posłudze duszpasterskiej, Sługa Boży przypomina, iż człowiek został stworzony na obraz i podobieństwo Boga samego⁶. Niniejszy aksjomat zaczerpnięty z Księgi Rodzaju w całej pełni ukazuje prawdę o wielkiej godności osoby ludzkiej. Wartość życia staje się zatem nieprzekraczalna żadnym ludzkim prawem. Życie, które pochodzi od samego Stwórcy, może zostać zakończone tylko z woli Bożej Opatrzności.

Świadomość coraz szybszej erozji ducha chrześcijańskiego mobilizowała Jana Pawła II do licznych pielgrzymek duszpasterskich. Obok słów otuchy i nadziei, w treści wygłoszonych przemówień można spotkać ojcowskie pouczenia, napomnienia i moralne wskazówki. W orędziach Ojca Świętego zauważa się ogromne zaangażowanie na rzecz drugiego, biednego i pokrzywdzonego człowieka. Sługa Boży pielgrzymował zwłaszcza tam, gdzie dokonywała się jawna i w gruncie rzeczy zaaprobowana prawem walka skierowana przeciw człowiekowi, który jest przecież drogą Kościoła⁷. Ojciec Święty własnym przykładem dawał świadectwo prawdzie, że godność każdego człowieka jest podstawową i niezbywalną wartością osoby ludzkiej.

Kościół nigdy nie zostawił człowieka samemu sobie. Los osoby ludzkiej jest już na zawsze powiązany z historią męki, śmierci i zmartwychwstania Jezusa Chrystusa⁸. Dlatego horyzontalny wymiar Ludu Bożego przenika się w tajem-

⁵ Por. tamże, 3.

⁶ Por. K. WOJTYŁA, *Rozważania o istocie człowieka*, Kraków 2000, s. 108 – 109.

⁷ Por. *Redemptor hominis*, nr 14.

⁸ Por. tamże.

nicach sakramentalnych z wertykalnym ukierunkowaniem na rzeczywistość życia wiecznego. Stąd Ojciec Święty wskazuje na fakt walki świata duchowego z okrutną rzeczywistością pragnień wypływających z pobudek cielesnych. Uczynki, których pierwszą przyczyną jest ciało, stawiają człowieka w obliczu różnorodnego grzechu osobistego i społecznego. Odnosząc się w swoim nauczaniu do Nowego Testamentu, a w sposób szczególny do listu świętego Pawła do Galatów Jan Paweł II na nowo odkrywa przed światem korzenie zła, które przecież nieustannie niszczą godność osoby ludzkiej⁹. Pierwszeństwo i zarazem dowartościowanie świata duchowego może zatem przyczynić się do poprawy sytuacji rodzinnej, społecznej a nawet ogólnoswiatowej.

Ojciec Święty podczas podróży apostołskich odwiedzając kraje doświadczone rzeczywistością zła i nienawiści wskazywał na Chrystusa, który jest jedyną alternatywą wobec szalejących «cywilizacji śmierci». Od chwil inauguracyjnych pontyfikatu, Sługa Boży nawoływał wszystkich ludzi dobrej woli, aby «nie lękali się» otworzyć serca, umysły i dusze na Mistrza z Nazaretu¹⁰. Za swoją postawę obrony najwyższych i najszlachetniejszych wartości dnia 13 maja 1981 roku następca Świętego Piotra zapłacił krwią bólu i cierpienia¹¹.

«Ewangelia życia», która została zainaugurowana w chwili stwarzania «człowieka na Boży obraz i podobieństwo», jak podkreśla Jan Paweł II, „zostaje podważona przez bolesne doświadczenia śmierci, która wchodzi na świat i rzuca cień absurdu na całą egzystencję człowieka. Śmierć pojawia się na skutek zawiści diabła (por. Rdz 3, 1. 4 – 5) i grzechu pierwszych rodziców (por. Rdz 2, 17; 3, 17 – 19)”¹². Owa niezrozumiała rzeczywistość śmierci realizuje się wśród ludzi również w konkretnym „grzechu Kaina”, który zagubiony w złu ślepej zazdrości podnosi rękę na brata swego Abla. Sytuacja, która w tak plastyczny sposób została ukazana w Starym Testamencie aktualizuje się wszędzie tam, gdzie nie szanuje się wolności i odpowiedzialności osoby ludzkiej.

Godność, wartość i obrona życia ludzkiego stają się swoistego rodzaju antidotum na bezsens i beznadziejność, która wypływa z «logiki złego». Każde ustępstwo na rzecz świata zła i nienawiści skutkuje nowymi niesprawiedliwościami, które ranią duszę stworzoną na Boże podobieństwo. „Niestety” Bóg pozostaje jakby „bezradny” wobec ludzkiej wolności, która niejednokrotnie

⁹ Por. JAN PAWEŁ II, «Uczynki ciała» i «owoce ducha», w: JAN PAWEŁ II, *Nauczanie społeczne*, t. VI, Warszawa 1984, s. 247 – 250.

¹⁰ Por. JAN PAWEŁ II, *Przekroczyć próg nadziei. Jan Paweł II odpowiada na pytania Vittoria Messori*, Lublin 1994, s. 165.

¹¹ Por. J. LEWANDOWSKI, *Miłość – wolność – zbawienie. Refleksje o ksiądzce Jana Pawła II «Przekroczyć próg nadziei»*, w: „Ateneum Kapłańskie”, 87 (1995) t. 124, z. 2 (516), s. 253.

¹² *Evangelium vitae*, nr 7.

w połączeniu z pełną świadomością dokonuje zbeszczeszczania tej świątyni, której na imię «sumienie». Należy podkreślić, iż „Bóg płaci za ten wielki dar, jakim obdarzył tę istotę, którą stworzył «na swój obraz i podobieństwo» (por. Rdz 1, 26). Płaci zejściem na ziemię, zejściem do piekieł, umiera i zmartwychwstaje”¹³. Chrystus obarcza się ludzką winą i grzechem, aby każdy człowiek miał szansę na nowe życie w radości wiecznego bytowania.

Świat nowej epoki, podkreśla Jan Paweł II, staje się miejscem szczególnego wołania o Boże miłosierdzie. Doświadczenia ostatnich wydarzeń, które dotykały na masową skalę niewinnych i sprawiedliwych, powoduje, iż należy dokonać nawrócenia serca i umysłu w stronę męki, śmierci i zmartwychwstania Syna Bożego. Walcząc o godność i nienaruszalność ludzkiego życia winno się spojrzeć na człowieka przez perspektywę osoby Jezusa Chrystusa. Wówczas można dojść do tej oczywistej prawdy, iż «tajemnica człowieka, wyjaśnia się dopiero w tajemnicy Słowa Wcielonego»¹⁴.

Zbrodnia, która codziennie i na różny sposób jest dokonywana wobec osoby ludzkiej, staje się jednocześnie mocnym wołaniem o Bożą sprawiedliwość. Krew przelana, łzy niewinnego i krzyk ubogiego są znakami, które bez wątpienia docierają do Bożego Serca. Zbrodnia nie może pozostać bezkarna. Wszyscy, którzy doznają jakiegokolwiek niesprawiedliwości mogą liczyć na obecność Bożego Ducha. Jednakże Stwórca w swojej nieskończonej mądrości zachowuje miłosierdzie wymazując karę. Zatem winny, a więc ten, który pogwałcił wartość ludzkiego życia, nigdy nie traci swej osobowej godności¹⁵.

Godność, wartość i obrona życia ludzkiego w nauczaniu i posłudze pasterskiej Jana Pawła II zajmuje miejsce szczególne. Na skutek kryzysu kultury, odczucia bezsensu życia oraz najróżniejszych trudności związanych z codziennymi sprawami nastąpił „upadek ludzkiego ducha”. Trud codziennej egzystencji połączony z brakiem skutecznej pomocy sprawił, iż podstawowe wartości stają się trudne do utrzymania i skutecznej realizacji. Opowiedzenie się w powyższej sytuacji społeczno – politycznej za najwyższą wartością jaką jest życie, staje się poniekąd wyrazem osobistego heroizmu¹⁶.

Ojciec Święty Jan Paweł II słowem i całym swoim życiem wołał o nową kulturę bycia. Kolejne pokolenia winny stawać się dziećmi światłości (por. Ef 5, 8), bowiem w świecie współczesnym potrzebna jest „powszechna mobilizacja sumień i wspólny wysiłek etyczny, aby wprowadzić w czyn wielką strategię

¹³ Por. J. LEWANDOWSKI, art. cyt., s. 254.

¹⁴ Por. *Redemptor hominis*, nr 8.

¹⁵ Por. *Evangelium vitae*, nr 9.

¹⁶ Por. tamże, 11 - 12.

obrony życia¹⁷. Fundamentem odnowy moralno – etycznej jest prawda Ewangelii, która od wewnątrz przemienia ludzką, słabą i kruchą naturę.

Jednym z podstawowych zadań «cywilizacji życia» jest próba kształtowania wrażliwego sumienia. Tylko wówczas można odkrywać więzi, które łączą dwie wielkie wartości: wolność i prawdę. Człowiek musi zaakceptować punkt stworzenia, aby zrozumieć swoje miejsce w hierarchii istnienia. Tylko prawda umożliwi wyzwolenie człowieka z przepaści grzesznych decyzji, niszczących to, co najpiękniejsze w świecie osoby¹⁸. Zatem konieczna wydaje się być praca wychowawcza, która od samych podstaw będzie kształtowała szacunek do życia i personalistycznych relacji międzysobowych¹⁹.

Formacja w świetle nauczania papieskiego jest nie tylko przywilejem, ale staje się prawem i nawet poniekąd obowiązkiem. Trud wychowania może przyczynić się do wzajemnego ubogacania, które będzie owocowało w decyzjach na rzecz «cywilizacji życia»²⁰. W ostatecznym rozrachunku powyższy sposób bycia i działania sprawi, że w jedności serc i umysłów będzie możliwa obrona życia i godności osoby ludzkiej. Bez wątpienia jednym z najtrudniejszych wyzwań staje się ofiarowanie życia za przyjaciół swoich (por. J 15, 13). Umocnieniem i motywacją do tak odważnych postaw jest Przenajświętsza Eucharystia. Przez Ofiarę Chrystusa dokonuje się cud uobecniania królestwa Ojca wśród nas, które staje się z kolei zwycięstwem «cywilizacji życia» nad «cywilizacją śmierci»²¹.

Kolejne encykliki, adhortacje, listy apostołskie, katechezy, orędzia, homilie i przemówienia, kierowane do wiernych całego świata w okresie 26 lat pontyfikatu Jana Pawła II jako kluczowy temat podejmują godność, wartość i obronę ludzkiego życia. Wszystkie dokumenty stają się zatem wołaniem o trzeźwość umysłów i czystość serc, aby świat stawał się bardziej podobny do prawd zawartych w przesłaniu Dobrej Nowiny.

Bibliografia

1. Źródła – nauczanie Jana Pawła II

„Evangelium vitae”. O wartości i nienaruszalności życia ludzkiego, AAS 87 (1995) 401-522.

Tekst polski w: Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II, Kraków 2005, s. 841-987.

„Sollicitudo rei socialis”. Z okazji dwudziestej rocznicy ogłoszenia „Populorum progressio”, AAS 80 (1988) 513-586. Tekst polski w: Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II, Kraków 2003, s. 435-508.

¹⁷ Tamże, 95.

¹⁸ Por. tamże, 96.

¹⁹ Por. tamże, 97.

²⁰ Por. *Christifideles laici*, nr 63.

²¹ Por. *Sollicitudo rei socialis*, nr 48.

- „Redemptor hominis”. O Jezusie Chrystusie Odkupicielu człowieka, AAS 71 (1979) 257-324.
Tekst polski w: Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II, Kraków 2005, s. 7-76.
- „Christifideles laici”. O powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II, AAS 81 (1989) 393-521. Tekst polski: Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska „Christifideles laici”, Wrocław 1995.
- „«Uczynki ciała» i «owoce ducha»”, w: Jan Paweł II, „Nauczanie społeczne”, t. VI, Warszawa 1984.
- „Przekroczyć próg nadziei. Jan Paweł II odpowiada na pytania Vittoria Messori”, Lublin 1994.

2. Literatura pomocnicza

- Granat W., „Personalizm chrześcijański. Teologia osoby ludzkiej”, Poznań 1985.
- Lewandowski J., „Miłość – wolność – zbawienie. Refleksje o książce Jana Pawła II «Przekroczyć próg nadziei»”, w: „Ateneum Kapłańskie”, 87 (1995) t. 124, z. 2 (516), s. 252 – 259.
- Messori V., „Raport o stanie wiary”, Kraków – Warszawa – Struga 1986.
- Wojtyła K., „Rozważania o istocie człowieka”, Kraków 2000.

ZUSAMMENFASSUNG

Im Katechismus der Katholischen Kirche liest man: „Jedes menschliche Leben ist vom Moment der Empfängnis an bis zum Tod heilig, denn die menschliche Person ist um ihrer selbst willen gewollt und nach dem Bild des lebendigen und heiligen Gottes, ihm ähnlich geschaffen“ (KKK 2319). Das Zweite Vatikanische Konzil beklagte vielseitige Verbrechen und Angriffe gegen das menschliche Leben. Es geht um „jede Art Mord, Völkermord, Abtreibung, Euthanasie und auch der freiwillige Selbstmord; was immer die Unantastbarkeit der menschlichen Person verletzt, wie Verstümmelung, körperliche oder seelische Folter und der Versuch, psychischen Zwang auszuüben; was immer die menschliche Würde angreift, wie unmenschliche Lebensbedingungen, willkürliche Verhaftung, Verschleppung, Sklaverei, Prostitution, Mädchenhandel und Handel mit Jugendlichen, sodann auch unwürdige Arbeitsbedingungen, bei denen der Arbeiter als bloßes Erwerbsmittel und nicht als freie und verantwortliche Person behandelt wird: all diese und andere ähnliche Taten sind an sich schon eine Schande; sie sind eine Zersetzung der menschlichen Kultur, entwürdigen weit mehr jene, die das Unrecht tun, als jene, die es erleiden. Zugleich sind sie in höchstem Maße ein Widerspruch gegen die Ehre des Schöpfers“ EV 3. Johannes Paul II lehrt uns, dass das Leben der Menschen wichtig ist. Wir sollen uns um das Leben und die Personwürde kümmern.